OPETUS- JA KULTTUURIMINISTERIÖ

Kirje

24.10.2023

VN/868/2023
VN/868/2023-OKM-30

Valtiovarainvaliokunta
Sivistys- ja tiedejaosto

Korkeakoulu- ja tiedepolitiikan osasto
Va. ylijohtaja Erja Heikkinen

Lausunto valtion vuoden 2024 talousarviosta (HE 41/2023 vp)

Korkeakoulutuksen sekä tutkimus-, kehittämis- ja innovaatiotoiminnan (TKI-toiminnan) näkymät

Vuoden 2024 talousarvioesityksessä korkeakouluopetukseen ja tutkimukseen ehdotetaan noin 3,7 miljardia euroa, joka on 214,9 miljoonaa euroa enemmän kuin vuoden 2023 varsinaisessa talousarviossa. Lisäysehdotuksesta 152 miljoonaa euroa on kustannustason nousun huomiointia.

Hallitus on sitoutunut kansallisen tutkimus- ja kehittämismenojen nostotavoitteen ja voimassa olevan tutkimus- ja kehittämistoiminnan rahoituslain mukaisesti siihen, että valtion tutkimus- ja kehittämistoiminnan rahoitus nousee 1,2 prosenttiin suhteessa BKT:hen vuoteen 2030 mennessä. Tutkimus-, kehittämis- ja innovaatiotoiminnalla on ratkaiseva merkitys tuottavuuden kasvussa, elinkeinoelämän uudistumisessa ja hyvinvoinnin luomisessa. Tutkimus- ja kehittämispanostusten tuottavuuden kasvun aikaan saamiseksi on välttämätöntä varmistaa osaajien saatavuus, riittävät koulutusmäärät ja Suomen houkuttelevuus ulkomaisten osaajien näkökulmasta.

Kaikkea tutkimus- ja kehittämistoiminnan rahoituslain mukaista lisärahoitusta vuosille 2025–2027 ei ole vielä kohdennettu hallinnonaloille. Kohdentamisesta päätetään myöhemmin tulevien talousarvioiden ja julkisen talouden suunnitelmien yhteydessä. Opetus- ja kulttuuriministeriön sekä työ- ja elinkeinoministeriön asettama työryhmä laatii esityksen valtion T&K-rahoituksen käytön pitkän aikavälin suunnitelman, jonka tutkimus- ja innovaationeuvosto käsittelee. Suunnitelma annetaan todennäköisesti hallituksen selontekona eduskunnalle.

Vuoden 2024 tutkimus- ja kehittämistoiminnan rahoituksen (T&K-rahoituksen) ja T&K- lisärahoituksen kohdentuminen ja vaikuttavuus

Suomen Akatemialle ehdotetaan tutkimushankevaltuudeksi 460,3 miljoonaa euroa, joka on 32,7 miljoonaa euroa enemmän kuin vuoden 2023 varsinaisessa talousarviossa. Valtuuden kokonaismäärässä näkyy määräaikaisten lisäyksien, kuten RRF-rahoituksen poistuminen. Lisäksi Strategisen tutkimuksen neuvostolle esitetään 55,6 miljoonaa euroa.

Postiosoite **Postadress** **Postal Address**	**Käyntiosoite** **Besöksadress** **Office**	**Puhelin** **Telefon** **Telephone**	**Faksi** **Fax** **Fax**	**s-posti, internet** **e-post, internet** **e-mail, internet**
Opetus- ja kulttuuriministeriö				
PL 29 00023 Valtioneuvosto	Meritullinkatu 10 Helsinki	0295 16001 +358 295 16001	09 135 9335 +358 9 135 9335	kirjaamo.okm@gov.fi

Lisärahoitusta suunnataan lippulaivoihin 40 miljoonaa euroa, tutkitun tiedon vaikuttavuuteen 10 miljoonaa euroa ja kansalliseen tutkimusinfrastruktuuriin 5 milj. euroa. Pysyvä valtuuden lisäys on esitetty vähintään 45 milj. euroa vuodesta 2025 lähtien. Tutkimusaineistojen, tutkimustulosten ja osaamisen laajaa hyödyntämistä ja avoimuutta edistetään.

Tutkimus- ja kehittämistoiminnan rahoitustason nousuun yliopistoissa liittyy tuhannen tohtorin koulutuksen pilotti, joka nostaa aloituspaikkojen määrää tieteellisessä jatkokoulutuksessa. Tohtorikoulutuspilottiin ehdotetaan yliopistoille 40 miljoonaa euroa vuodelle 2024 (yhteensä 262 milj. euroa vuosina 2024-2027).

Työ- ja elinkeinoministeriön hallinnonalalle budjetoidusta EU:n rahoittamien T&K-hankkeiden kansallisesta vastinrahoituksesta merkittävä osa kohdentuu korkeakouluille. Vastinrahoitukseen on varattu yhteensä 35 miljoonan euron vuosittainen määräraha.

Syksyn budjettiriihen yhteydessä tehdyllä kirjauksella Business Finland on velvoitettu kehittämään mekanismin, jolla varmistetaan rahoituksen kanavoitumista myös ammattikorkeakoulujen yritysyhteistyössä tehtävään soveltavaan tutkimukseen.

Tutkijankoulutuspilotti

Vuoden 2024 talousarvioesityksessä esitetään tohtorikoulutuksen laajennukseen yliopistoille 40 miljoonaa euroa vuodelle 2024 (yhteensä 262 milj. euroa vuosina 2024-2027). Pilotin tavoitteena on kokeilla tapoja nopeuttaa ja uudistaa tutkijankoulutusta, joka Suomessa kestää keskimäärin merkittävästi pidempään kuin muualla Euroopassa ja Yhdysvalloissa. Nousevan T&K-rahoitustason myötä tarve tutkimaan koulutetulle työvoimalle kasvaa kaikilla yhteiskunnan sektoreilla.

Kehyskaudella 2024-2027 pilotissa toteutetaan 1000 uutta määräaikaista väitöskirjatutkijan työsuhdetta. Väitöskirjatutkijat otetaan yliopistoon työsuhteeseen ja OKM kohdentaa yliopistoille väitöskirjatutkijoille kolmen vuoden palkkakustannukset sekä resursseja väitöskirjatyön ohjaukseen. Tavoitteena on, että pilottiin osallistuvat valmistuvat tohtoriksi 3-4 vuodessa.

Tuhannesta paikasta 800 kohdennetaan Suomen Akatemian lippulaiva-ohjelman aloille. Lippulaivat ovat läpikäyneet kaksivaiheisen arviointimenettelyn ennen rahoituksen myöntämistä ja niiden suunnitelmat on kansainvälisessä vertaisarvioinnissa todettu erittäin korkealaatuiseksi. Lisäksi yhteiskunnallista ja taloudellista vaikuttavuutta on arvioitu jo todennettujen kumppanuuksien (yritykset, tutkimuslaitokset, kolmas sektori) merkittävyyden kautta. Tuhannesta paikasta 200 kohdennetaan alakohtaisiin pilotteihin, jotka yliopistojen haettavissa kaikille tutkimusaloille.

Rahoitusta hakevat yliopistot tai useamman yliopiston ja/tai muun tutkimusta tekevän organisaation muodostama tutkimusalakohtainen konsortio. Rahoitusta voidaan myöntää vain yliopistoissa toteutuviin kuluihin.

Haku järjestetään yliopistoille marraskuussa 2023 ehdolla, että eduskunta myöntää tarvittavat varat. Suomen Akatemia järjestää rahoitushaut ja arvioituttaa hakemukset. OKM tekee päätöksen rahoitettavista piloteista tammi-helmikuussa 2024 hyödyntäen Suomen Akatemian arviointipaneelin asiantuntijalausuntoa. Päätöksissä huomioidaan hallitusohjelman ja parlamentaarisen TKI-työryhmän loppuraportin kirjaukset, yhteiskunnalliset osaajatarpeet ja huoltovarmuusnäkökohtia. Tutkijankoulutuspilotin seurantaan ja raportointiin kiinnitetään erityistä huomiota.

Korkeakoulujen aloituspaikkojen määrä, riittävyys, tarve ja alueellinen jakautuminen

Yliopisto- ja ammattikorkeakoululain mukaan korkeakoulut valitsevat itse opiskelijansa ja päättävät opiskelijavalinnan perusteista. Aloituspaikoista päättäminen kuuluu korkeakoulujen autonomiaan. Valtakunnallisesti korkeakoulutettujen nuorten aikuisten määrä pyritään nostamaan mahdollisimman lähelle 50 prosenttia 2030-luvulle tultaessa. Tavoitteen edistäminen edellyttää useita korkeakoulujen rahoitukseen ja ohjaukseen liittyviä keinoja.

Vuodelle 2024 aloituspaikkamäärien lisäämiseen ehdotetaan 11,7 miljoonaa euroa (yhteensä 41,3 miljoonaa euroa vuosina 2024-2027). Kertaluonteisilla lisämäärärahoilla voidaan ensisijaisesti vastata akuutteihin tarpeisiin. Lisäaloituspaikat kohdennetaan erityisesti työvoimapulasta kärsiville aloille. Syksyn 2023 aikana tehtävän valmistelun perusteella selviää tarkempi suunnitelma alakohtaisista kohdennuksista ja toteutuvista lisäaloituspaikkamääristä. Valmistelussa pyritään löytämään parhaat tavat vastata akuutteihin koulutustarpeisiin ja nopeaan työelämään sijoittumiseen.

Koulutustason nosto edellyttää, että nykyistä suurempi osuus tutkintokoulutuksesta on koulutustasoa nostavaa. Tähän päästään, jos yhä useampi ensimmäistä korkeakoulututkintoaan suorittava pääsee nopeammin korkeakoulutukseen. Korkeakoulujen aloituspaikkojen lisäämisen rinnalla kehysriiheen 2024 valmistellaan toimenpideohjelma koulutuksen kasautumisen vähentämiseksi ja koulutuskapasiteetin vapauttamiseksi nuorille, ensimmäistä tutkintoaan suorittaville hakijoille.

Käynnissä olevassa korkeakoulujen vuosien 2025 - 2028 ohjaus- ja rahoitusmallien uudistamistyössä huolehditaan koulutustason noston riittävistä kannusteista. Uudistuksia valmistelevan työryhmän on tarkoitus saada mahdollisia säädösmuutoksia koskevat asetusluonnokset valmiiksi 15.12.2023 mennessä. Uudistamisessa huolehditaan riittävistä kannusteita sille, että korkeakoulut järjestävät opintoprosessit sekä tuki- ja ohjauspalvelunsa mahdollistaen tutkinnon suorittamisen tavoiteajassa. Korkeakoulun sisäisiä ja korkeakoulujen välisiä siirtymiä on pystyttävä sujuvoittamaan. Tutkintoon johtavan koulutuksen suorittamismahdollisuuksia tutkinnon jo suorittaneille on monipuolistettava ja muuta koulutustarjontaa on lisättävä vaihtoehtona tutkintoon johtavalle koulutukselle. EU- ja ETA-maiden ulkopuolisten on kansainvälisten opiskelijoiden lukuvuosimaksujen täyskatteellisuutta kohtaan pyrkiminen vapauttaa todennäköisesti sekin korkeakoulutuskapasiteettia.

Koulutustason nostoon liittyvät tavoitteet huomioidaan myös osana korkeakoulujen sopimuskauden 2025 – 2028 valmisteluun liittyvää tutkintotavoitevalmistelua. Opetus- ja kulttuuriministeriö on aloittanut korkeakoulujen kanssa valmistelun vuosien 2025 – 2028 tutkintotavoitteista ja alakohtaisista koulutustarpeista. Tavoitteena on, että ministeriön ja korkeakoulujen välisissä sopimusneuvotteluissa vuonna 2024 voitaisiin korkeakoulukohtaisesti sopia tutkintotavoitteiden ohella myös sopimuskautta pidemmän aikavälin näkymästä.

Korkeakoulujen aloituspaikkojen määrästä ja alueellisesta jakautumisesta

Korkeakoulujen aloituspaikkoja ensimmäisen syklin jälkeisessä koulutuksessa (toisen asteen jälkeen aloitettava koulutus) oli vuonna 2022 keskimäärin 1,09-kertaisesti nuorisoikäluokkaan (17-19 –vuotiaat) nähden. Isoissa maakunnissa suhde on lähellä kansallista keskiarvoa (Uusimaa 0,99; Pirkanmaa 1,06; Pohjois-Pohjanmaa 0,92). Vähiten paikkoja oli Etelä-Pohjanmaalla (0,81) ja eniten Etelä-Karjalassa sekä Pohjois-Karjalassa (1,60 ja 1,57).

Opintojen jälkeen erityisesti yliopistotutkinnon suorittaneet muuttavat Uudellemaalle. Suomen kansalaisten vuonna 2020 suorittamista ylemmistä korkeakoulututkinnoista 28,3 % suoritettiin uusmaalaisissa yliopistoissa. Tutkinnon 2020 suorittaneista työskenteli Uudellamaalla vuonna 2021. Sama tapahtui ammattikorkeakoulututkinnon suorittaneiden kohdalla eli amk-tutkinnon suorittaneet muuttivat töihin isoimpiin maakuntiin.

Maakunta	17-19 -vuotiaat ka. vuonna 2021	Aloituspaikat 2022	Aloituspaikkoja suhteessa 17-19 ikäluokkaan
Uusimaa	18 247	18 119	0,99
Varsinais-Suomi	5 015	6 435	1,28
Satakunta	2 227	2 280	1,02
Kanta-Häme	1 899	2 250	1,18
Pirkanmaa	5 618	5 932	1,06
Päijät-Häme	2 125	1 907	0,90
Kymenlaakso	1 687	1 504	0,89
Etelä-Karjala	1 240	1 990	1,60
Etelä-Savo	1 371	1 720	1,25
Pohjois-Savo	2 555	3 068	1,20
Pohjois-Karjala	1 641	2 582	1,57
Keski-Suomi	3 051	3 886	1,27
Etelä-Pohjanmaa	2 185	1 774	0,81
Pohjanmaa	2 061	2 950	1,43
Keski-Pohjanmaa	838	875	1,04
Pohjois-Pohjanmaa	5 390	4 980	0,92
Kainuu	708	919	1,30
Lappi	1 788	2 421	1,35
Kaikki yhteensä	**59 953**	**65 536**	**1,09**